

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrtletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 27. aprila 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Načelna beseda o kritiki koroškega plebiscitnega poraza

(Poglavje iz nekega predavanja Umeta Lojzeta.)

Kar se tiče ožje kritike izsledovanja krivcev in vzrokov našega plebiscitnega poraza, moramo to vprašanje rešiti seveda predvsem Slovenci sami. Od pravilnega odgovora na to vprašanje zavisí v veliki meri naše ozdravljenje, naša notranja okrepitev. Pogoj je en sam: da to kritiko vrše dobro poučeni, trezni in mirni ljudje, z močno, vse strankarsko-politične ozire zmagujočo slovensko zavestjo, ljudje velike iskrenosti nasproti sebi in drugim.

Le, kdor se je tako duhovno osvobodil in ugotovil, ve za ravno pot in ne zvrta krivde za koroški plebiscitni poraz na druge ljudi in narode, kadar smo krivi Slovenci ali kritik sam, odnosno politična skupina, ki ji pripada; je pa na drugi strani dovolj zdrav, da more biti pravičen tudi sebi in Slovincem in da jim ne obremenjuje vesti z grehí, ki jih niso storili. Treba je mnogo moči, da človek vzdrži mir v divjem vrtilinu političnih strasti na Slovenskem in se prav ogleda po svetu in življenju. Kritik, ki se je boja za Koroško sam udeležil, se mora posebej še varovati, da ne bi imel kritike za sredstvo, kako sebe očistiti, druge pa obremeniti. Kritik pa, ki se boja za Koroško ni udeležil, se mora varovati, da ne kritizira nepoučen in da se prej, preden kaj izreče, iskreno vpraša: zakaj pa nisem govoril in delal takrat, ko je bil čas za to? Zakaj sem takrat držal roke križem in molčal? Ali nisem stal ob strani zaradi tega, ker se tudi sam nisem zavedal, kaj bi bilo takrat treba, ali nisem molčal zato, ker sem bil še sam ves negotov? V čem sem bil takrat močnejši od onih, ki jih hočem soditi? Če sem vedel, kaj bi se moralo napraviti, katere osebe niso spadale na to ali ono

mesto, ali ni bila moja dolžnost, da delam po svojem spoznanju, da govorim kot grom, da me vsi slišijo? Sicer pa, kadar gre za zadevo vsega naroda, kdo naj je in kdo naj ni bojevnik, kdo je kriv in kdo ni kriv, če pride do poraza? Če je že beseda o posebni slovenski krivdi za plebiscitni poraz, brez ozira na druge vzroke, ki so vsaj plebiscitni poraz sam po sebi, v zvezi s prejšnjimi dogodki, zlasti z zamudo v prvih prevratnih mesecih, še odločilneje sopovzročali, hočemo sploh resneje govoriti. Treba je velike iskrenosti nasproti sebi, kdor hoče o takih vprašanjih, kakor je vprašanje krivde za nesrečni izid koroškega plebiscita, najti pravo sodbo. Pač je mogoče govoriti o večji in manjši krivdi, toda izločiti se iz vprašanja krivde noben dorastel sodobnik koroških bojev in plebiscitnih priprav ne sme; razen seveda, če je storil vse, da bi zlo preprečil.

Čim slabotnejši je narod, čim bolj neiskren nasproti sebi je posamezni člen tega naroda, tem bolj tudi išče krivce povsod v posameznih vodilnih

osebah. Posebno Slovenci smo k temu nagnjeni, ker smo vajeni, da imamo nekaj ljudi na vrhu, ki jim potem prepuščamo vso borbo, sami pa od daleč gledamo, kakor bi nas vse skupaj nič ne brigalo. Mnogo resnice je v misli, ki sem jo slišal nekje, da nihče ne zna, česar ves narod ne zna. Kje se torej začne osebna krivda posameznih vodilnih oseb pri pripravah za koroški plebiscit? Nočem s tem trditi, kakor da bi bilo vprašanje po osebni krivdi naših takratnih vodilnih osebnosti sploh neumestno, le to mislim, da je to osebno krivdo zelo težko določiti, in zelo neplodno, če hočemo izpraševati vest predvsem drugim in ne tudi sebi. Kričanje časnikov in kavarniško ter gostilniško sušljanje je treba mirno prezirati, tako sem si rekel, ko sem prebiral kritike v našem časništvu in poslušal razne mogočnjaške vsevedneže, ki so stikali za krivci koroških porazov mimo sebe. Pri sebi je treba začeti, kajti zlo, krivda je vse, kar nam razjeda sile: pijančevanje, razvratnost, strahopetnost, neodkritost, laž, površnost, računarstvo, vse, kar razkaja moč za krepak boj, vse, kar nam brani, da si kot bratje iste usode ne moremo pogledati v oči, da ne moremo strniti slovenskih vrst. V tem, da tega ne vemo, je naša nezrelost, v tem je tudi zadnji vzrok, da ne najdemo prave sodbe o koroškem plebiscitnem porazu.

Nemci in Poljaki

Poljaki so zelo čustven narod. Čustvenost je gotovo prva ustvarjajoča sila. Ali nič trajnega ni v njej, če je vedno in povsod ne spremlja razum, ki tehta in računa, koliko so vredne, trajne in močne njene stvaritve.

Ta čustvenost Poljakov nam dobro razlaga poljsko zgodovino. Navzgor in navzdol je šla, po hipnih velikanskih uspehih, ki jim jih je prinesel

ognjevit zalet, propadanje in porazi, naravna posledica okolišnosti, da je manjkal po uspehih trezni preudarek in premišljeno delo, ki bi edino moglo ohraniti plodove uspehov.

Letos so sklenili Poljaki z Nemci nenapadljivo pogodbo, nekakšno politično premirje za deset let. S prav tistimi Nemci, ki so prejšnje svoje vlade srdito napadali, ker jim ni obetala skorajšnje

† P. Hugolin Sattner

Zgodilo se je, na kar smo bili sicer pripravljeni, česar smo se pa vendar vsi nekako bali in v kar nismo mogli prav verjeti: preminil je p. Hugolin Sattner, najizrazitejša osebnost med slovenskimi skladatelji. Starček 83 ih let, vendar do zadnjega prožnega telesa in še bolj prožnega duha. Nedeljo za nedeljo smo poslušali radijske prenose službe božje iz frančiškanske cerkve, ki jih je z mladeniško trmoglavostjo prav do svoje smrti vodil pokojni p. Hugolin; smrt, močnejša od človeka, je morala priti, da mu je iztrgala taktirko iz rok. Do zadnjega je njegov duh snoval in delal načrte, ne več za oratorije, niti za opero: mladinske pesmi so bile, ki so kot zadnje delo izšle iz njegovega peresa; zgovoren dokaz njegovega vedno mladeniškega duha so in pa glasbeni opomin tistim, ki se čutijo stare v letih, v katerih je on začel svoje nad vse plodonosno glasbeno delovanje.

Pokojni p. Hugolin se je rodil 29. nov. 1851. leta v Kandiji pri Novem mestu. Po očetu je bil nemškega rodu, po materi slovenskega. Ljudsko šolo in prvih šest razredov gimnazije je dovršil v Novem mestu. Po šesti šoli je stopil v frančiškanski red in dobil kot novic ime Hugolin. Sedmo in osmo šolo ter dva letnika bogoslovja je dovršil v Gorici; končal je bogoslovne študije v Ljubljani leta 1874. Po novi maši je služboval najprej v Novem mestu, l. 1890. so ga pa premestili v Ljubljano, kjer je deloval do svoje smrti. V samostanu je opravljal razne zaupne službe; bil je župnik, večkrat gvardijan, definitor, kustos. Škof dr. Jeglič ga je imenoval za konzistorialnega svetnika. Večkrat je bil odlikovan, celo papeška glasbena šola mu je poslala priznalno diplomu.

Za glasbo se je že zelo zgodaj zanimal. V drugi šoli se je učil klavirja pri p. Inocentu Gnidovcu. Kot dober goslač je igral v dijaškem orkestru gosli. Orglati je pričel že v četrto šoli. Pri dijaškem

zboru je pel alt, pozneje tenor. Dijaki so imeli tudi svoj poseben zbor, ki so ga sami vodili; med svoje najboljše dirigente so šteli Sattnerja. Pa tudi sicer je bilo glasbeno življenje v Novem mestu tako razvito kot pozneje morda samo še za Hladnika. Tako je imel mladi Sattner dovolj prilike, da si je širil glasbeno obzorje. Kamorkoli ga je pozneje vodila študijska pot, povsod je pel, orgljal, dirigiral, komponiral. Novo polje se mu je odprlo, ko je prišel l. 1890. v Ljubljano, kjer je dobil tovariša na glasbenem polju: p. Angelika Hribarja. Do leta 1906. sta skupaj delovala na frančiškanskem koru. Ko je pa tega leta p. Angelik umrl, je Sattner sam prevzel frančiškanski zbor in ga dvignil do take višine, da je veljal za najboljši cerkveni zbor daleč naokoli. V Ljubljani se je začel, star že 54 let, učiti kontrapunkta pri M. Hubadu. Uspeh poglobljenega študija se je kmalu pokazal. Dasi je že kot organist v Novem mestu skladal manjše, a sveže stvari za frančiškanski in dijaški zbor, je šele nekako po l. 1910 (kot šestdesetletnik) začel pisati skladbe večjih oblik; vrsto je odprla »Jeftejeva prisega« (1911); kmalu zatem je izšel oratorij »Vnebovzetje«, prava senzacija v našem glasbenem življenju; kantate »Oljki«, »Soči«, »V pepelnici noči« so bile nekaka priprava za njegovo najobsejnejše delo, za opero »Tajda« (1927). Poleg teh najvažnejših del je izdal še nepregledno število cerkvenih in svetnih skladb, prirejenih za najpreprostejše, pa tudi za najobsejnejše glasbene ansamble.

V zgodovini glasbe ločimo dvoje vrst umetnikov: eni zaključujejo daljšo glasbeno dobo; ne ustvarjajo novih glasbenih oblik, niti ne iščejo novih izraznih sredstev, pač pa že obstoječe glasbene oblike polnijo z nezasišanim bogastvom svojega duha; to pa v taki meri, da njihovi nasledniki v teh oblikah nimajo več kaj novega povedati; zato iščejo novih poti, novih izraznih sredstev, novih oblik; so revolucionarji, ki skušajo, navadno neupravičeno, obstoječe oblike razbiti in

na njihovih razvalinah zgraditi novo stavbo; večsih se jim to tudi posreči; s tem odpirajo vrata v novo dobo, ki traja tako dolgo, dokler se igra ne ponovi. To je druga vrsta umetnikov. V prvo vrsto bi iz preteklih dob lahko šteli Bacha, v drugo pa na pr. Wagnerja, da vzamemo dve splošno znani imeni. V luči zgodovine sta seveda obe vrsti enakovredni.

Pokojnega p. Hugolina ne moremo šteti med revolucionarje. Ni iskal novih oblik, ni hlatal za novim izrazom: pa nam je vendar v svojih skladbah vedno kaj novega povedal. Njegove plemenite, skoraj aristokratsko risane melodije brez vsake plehke primesi, kot za vekomaj izklesane harmonije, čudovita umirjenost in uravnoveženost, brezpogojno zaupanje v trajno vrednost lastnega dela: vse to nam dela njegove skladbe nove in privlačne v sedanjih, tudi za glasbo razburkanih časov, ko danes pobijamo to, kar smo včeraj hvalili, in ne vemo, če bo imelo današnje delo jutri še kako vrednost. O Sattnerju kot glasbeniku so bila v zadnjem času, ko prihajajo na dan mlade sile in nove smeri, mnenja zelo deljena. Toda naj misli kdo o njem tako ali tako, gotovo je, da bo velik odstotek njegovega dela ohranil svojo vrednost tudi v dobah, kot je ravno sedanja, ki je njegovi miselnosti popolnoma nasprotna. Zgodilo se mu bo kot vsakemu umetniku: nekatera dela, posebno tista, v katerih je za trenutek podlegel tujim vplivom, bodo prešla v pozabo; ona pa, v katerih nam govori svoj lastni jezik, bodo preživela vse glasbene struje, ki nas trenutno zanimajo in begajo. Vsem pa, naj zavzemamo do njegove glasbe prijazno ali odklonilno stališče, je pokojni p. Hugolin Sattner svetel zgled, kako je treba do zadnjega delati in se boriti za dobro stvar tudi v časih, ko mora človek sam vzeti vso težo dela na svoje rame, kot se je to nešteto krat zgodilo njemu v prejšnjih dobah, ko glasbeniki niso bili še tako gosti sejani.

vrnitve poljskega koridorja. S prav tisto fašistično Nemčijo, ki ni vedela, kako bi bolj grdila in v nič devala poljski narod in njegovo državo. Ki je bila celo pripravljena, odreči se Alzaciji, samo da si pridobi poljske zemlje.

Gotovo, sama ni sebi bi ne bila taka nenapadna pogodba, tako premirje, nič hudega. Narobe, med najhujšimi sovražniki so take stvari potrebne in koristne, da sprostimo moči in da se more ljudstvo posvetiti tudi drugim opravkom in ne zgolj straženju meja. Ali slabo je, če pri takih pogodbah preveč prevladujejo čustveni oziri. In prav ti so bili pri Poljaki odločilni: razdraženost proti zavzemnikom iz velike vojne, ker jih niso hoteli priznati za velesilo, — kar bi jim, mimogrede omenjeno, vsaj toliko šlo, kot Italijanom — razdraženost zlasti proti Francozom, ki so jih res preveč malili v vseh vprašanih svetovnih politike. In ko se je pokazala slaba stran te pretežno čustvene politike: uspeh nemške pogodbe jim je stopil v glavo, poljski listi že sanjarijo o zvezi z Nemci na stroške Čehov, pa tudi Madžarov so pripravljeni »prepustiti« Slovence. Pristna samoveljstva slahčiška politika, ki je dovela pred poldrugim stoletjem do trojne delitve njihove domovine. Zanimiva je pri celi stvari tudi njihova politična morala: razgorčujejo se zaradi neznatne svoje manjšine na Češko-Slovaškem — okoli 60.000 jih je vseh — češ da je zatirana, velikanske ukrajinske in beloruske manjšine v lastni državi, ki šteje nad

8 milijonov, pa ne vidijo. In še to: celo Nemci so priznali, da gre njihovi manjšini v češkoslovaški republiki — ne dobro seveda, tega ne bo Nemec nikdar dejal — pa vendar vsaj ne preveč slabo. Kako pa ravna Poljaki na primer z Ukrajinci, to so pokazale zadnje volitve, to nam pripovedujejo tožeče in grozeče vesti Ukrajincev dan za dnevom.

Za Poljake same bi bilo gotovo koristneje, če bi se ne slepili preveč s svetlobo velesile in če bi prisluškovali glasovom, ki udarjajo iz nemških političnih sten. Tole piše baltiški Nemec Alfred Roseberg, poleg Goeringa in Goebbelsa najvplivnejši Hitlerjev oproda, iskalec novega nemškega verstva, v svoji knjigi »Bajka dvajsetega stoletja«:

»V tem velikem boju za čast, svobodo in kruh tako samotornega naroda, kakor je Nemčija, se ne moremo ozirati na prav tako nesposobne, kakor brezvredne in oblastne Poljake, Čeha itd. Odriniti jih moramo na vzhod, da dobimo proste zemlje, ki jo bodo obdelovali pesti germanskih kmetov ...

Prostor na vzhodu pomeni smrtno sovražstvo Poljakov in Čehov, ki ga zahtevajo zase. Te napačnosti ne morejo spremeniti nobeni govori, nobena zveza narodov ...

Kar človeka veseli na teh besedah, je odkritosrčnost. Novega ni prav za prav Rosenberg nič povedal, samo stare nemške zahteve je poklical v spomin. Poljaki naj bi ob njih obrnili pogled v preteklost. In učili naj bi se iz nje.

Avstrijska diktatura

Pod naslovom »O fičafajih« je priobčilo »Glasilo krščanskega delovnega ljudstva, Delavska pravica«, sestavek, v katerem odločno odklanja Dollfussovo diktaturo v Avstriji in nemoralni način, kako je to diktaturo uveljavil. Slovenci moramo kot majhen in demokratičen narod odklanjati vsakero diktaturo, z leve in desne, zakaj edino le v pravi demokraciji, v resnični vladi ljudstva, leži rešitev in bodočnost. Kaj naj si pa tudi sicer mislimo o Dollfussu, nam kaže ljudsko štetje na Koroškem, ki so ga izvedli njegovi komisariji, in ki hoče sploh zbrisati vsako sled slovenstva v najstarejški slovenski zemlji. »Delavska pravica« odklanja vsak poskus, spravljati krščanstvo v zvezo z Dollfussovim nasiljem in ugotavlja:

»Dejstva so: Socialisti so prišli do oblasti na Dunaju po zakoniti poti. To oblast so si utrdili v prvi vrsti s svojim socialnim delom, ki ni bilo majhno. Ako omenimo le stanovanjsko akcijo. No-

bena država ni kaj takega napravila. Davki so bili sicer precejšnji, toda prizadeti so bili v prvi vrsti tisti sloji, ki so davke lahko plačali, predvsem rentniki. Z njihovo protiversko akcijo se seveda nikoli ne moremo strinjati. Toda ta akcija se je razvijala v svobodnem tekmovanju sil. Katoličani so tudi bili svobodni v svoji propagandi. Če niso uspeli, niso krivi socialisti. Dejstvo, da so krščanski socialisti kot politična stranka katoličanov vedno bolj nazadovali, socialisti vedno bolj rasti — na Dunaju so dobili pri zadnjih volitvah tri petine glasov, krščanski socialisti pa eno petino; v vsej državi so pa dobili 41 % glasov — dokazuje, da se je množica obračala od njih. Dosedaj je pa bilo tako, da je vladajoča stranka, zlasti če je bila toliko let na vladi kakor krščanski socialisti, rastla. Nazadnje je prišlo tako daleč, da se krščanski socialisti niso upali več iti pred ljudstvo. Protizakonito so pogazili ustavo, na katero je ka-

toliški Miklas prisegel, uvedli nasilno diktatorski režim.

Nadaljnja dejstva so, da so socialisti dvakrat predlagali, da se naj vse stranke razorože. Ko so pritiskali narodni socialisti in Hajmver, so ponudili socialisti Dollfussu zvezo. Pristali so celo na stanovsko ureditev države, zahtevali so le, da se ustava ohrani, da se ohrani svoboda tiska in tajna ter splošna volilna pravica. Na ta način bi bila stvorena tričetrtinska večina, in bi bila šla vlada lahko vsak čas na volitve in si ji ne bi bilo treba skrivati za izjemne, s silo privlečene zakone.

Zakaj ni pristal Dollfuss na tako zvezo?

Odločilno so vplivali na to italijanska diplomacija, veleposestva in bivši k. u. k. oficirji. Veleposestniki, razni grofje, so radi svoje lenobe in radi svoje zapravljenosti popolnoma propadli. Ako bi zavlada v Avstriji bolj socialna smer, bi morali vendar kedaj pričeti delati. Dokler bi ostalo ustavno življenje v Avstriji, tudi privrženci monarhije ne bi mogli priti na svoj račun. Zato so zahtevali ukinitve ustave. Italija, ki je sicer zavračala za Avstrijo Hitlerja, pač pa podpirala Hajmver, ker je popolnoma kopiral italijanski režim in je od njega tudi dejansko podpiran, je zahtevala, da morajo dobiti mesta v vladi tudi hajmverovci, zadnji pa so zahtevali, da se razpuste marksistične politične, strokovne in gospodarske organizacije in da se Hajmver oboroži iz državnih zalog. Ker se je vojni minister Vaugoin temu uprl, ga je Dollfuss nagnal, na njegovo mesto pa je prišel legitimist Fey, Hajmver je bil oborožen iz državnih zalog.

Nato se je pričelo. Marksiste so pričeli šikanirati, preiskave so bile na dnevnem redu. Hajmver je dva dni pred izbruhom vojne zasedel vsa mesta, socialisti so bili postavljeni pred izbiro: Ali se udajo brez odpora, ali skušajo braniti to, kar so imeli, z bojem. Poleg tega so morali braniti še ustavo. Da so bili tepeni, ni nič čudnega. Niso imeli ne kanonov, ne havbic, ne plinov, ne radija. Bili so premagani, nekateri justifikirani. Težko ranjen delavec, oče štirih otrok, Münchreiter, je bil na nosilih prinesen pred sodišče in tudi na nosilih so ga odnesli na vešala.

Karte so sedaj čisto jasne. Italija komandira v Avstriji, Starhemberg sili na oblast in bo tudi prišel; kdaj, je le še vprašanje časa. Tako se bo ta boj med »katolištvom in boljševizmom« končal v obliki nacionalnega šovinizma v plutokraciji skrahirane aristokracije.

Se o spreobrnitvi delavcev. Na spreobrnitev delajo tako: kdor ostane še brezverec, ne dobi niti dela niti podpor, pa še preganjan je lahko. Zato

Belokrajinske

(za moški zbor priredil Matija Tome, izdal in založil »Akademski pevski zbor« v Ljubljani, 1934).

Folklorni zapiski, t. j. redigirane predloge so služile avtorju kot likovni material, katerega je prejel od artističnega odseka Akademskega pevskega zbora v obdelavo, upošteva etnološke in stilnoestetske vidike. Gradivo je vzeto iz zapiskov in fonogramov folklornih zbirateljev (O. Deva, L. Kube, F. Marolta in dr. Adlešiča (N. Štritofa). V formalnem oziru je moral avtor načeti nelahke probleme oblikovanja form, n. pr. »Kresnih« oziroma »Belokrajinskega kola« (št. 5 in 6). Sodobna oblika takšnih obrednih plesov nam ni ohranjena, poznamo sicer posamezne člene, organična zveza pa je porušena, o nji moremo sklepati samo iz skromnih in še to površnih zapiskov prošle dobe. (J. Kobé, Novice 1847, Ivan in Anton Navratil L. Zv. 1888.) Fiziognomije posameznih predlog n. pr. v »Kresnih« (št. 6) kažejo docela različno stilno-časovno opredelitev in bi forma, nastala iz tako heterogenih sestavin, učinkovala silno neenotno. »Tiropoljci« n. pr., spadajoč po svoji časovni opredelitvi na zač. 19. stol., »Tri jetrve«, ki spominjajo po svoji originalni tonalnosti in arhaični monotoniji na kanonične melodije 13. stol., ali pa »Igra most«, edini še ohranjeni zapisek te vrste, ki je docela soroden staroslovaški plesni igri »Kralovna«, spominjajoč po melodični in ritmični strukturi na osnovne prvne naše glasbene folklorne — vse te sestavine so na prvi pogled malo prikladne za stilno enoten koncept. V primitivnem glasbenem življenju naroda se z arhaično konservativnostjo vzdržujejo časovno-stilno docela različni elementi, kar opažamo v vseh panogah primitivne umetnosti, zlasti v ornamentiki, vzeminstvu in nošah ter glasbi. V vsaki folklori nahajamo njej značilne, lastne mitološke usedline, ki koreninijo v totemstvu slehernega rodu. Dotok tujerodnih elementov stvarja na podlagi teh usedlin novo primitivno motiviko, ki jo pod vplivom dialektičnih in stilnih momentov narod z njemu lastno suverenostjo kombinira in variira. Konservativna narodova masa nerada opušča ali pozablja take motive, a ubraniti se ne more novih interesantnih motivov, katere sicer po svoji plagiira in ki žive poslej ob starih, že deloma porušeni formah vzporedno življenje. Le-ti stilnočasovni vidiki opravičujejo formalno strukturo »Kresnih« in »Belokrajinskega kola«. Situacija kola primerno, je avtor dal tem motivom obli-

ko vokalne plesne suite in tako šele zažive motivi: »Jelena ziblje« ali »Tri jetrve«, kar da slutiti, da so se svoje dni takšne, recimo religiozne pesmi pele ob plesnem ritmu. Po drugi plati pa spoznamo, da je avtor ne samo iz situacije ustvarjal nastale forme, marveč je moral obvladati stilno pravilni glasbeni jezik, kar se najbolje dokumentira v »Napolnici« in »Belokrajinskem kolu« (št. 6 b, c). Prva je samostojna kompozicija, drugi dve originalno komponirana vložka, ki tako stilno-enotno zaključujeta prvotno porušeno formo belokrajinskega kola, da ni moči opaziti stilnih divergenc med originalnim začetkom in koncem ter komponirano sredino. Vsekakor je mogoče slediti pri tej restavraciji avtorjevemu individualnemu stilu, vendar ne mislim tu na čutno črto, ali na imitatorično zmožnost — forma je koncept, je izraz globoke avtorjeve spoznavnosti, umetniškega osnutka, saj je stil, kakor pravi Goethe, osredje umetnikove dume in osnove. V navedenem zmislu sta kompozitorsko močna: »Zeleni Jurij« ter »Od hajdúka Vélje«. Prvi v dorskem načinu (stari naturalistični tonski sistemi [dorski in frigijski] so še deloma ohranjeni v Belokrajini in Medjimurju), je pristno doživetje Belokrajincev in situaciji primerne zasnovani tako živo, da nastaja prizor jurjevanja pred nami. Vstop zelenega Jurija do »dárov« bi smel biti ob hitrem tempu za celo periodo širši. »Od hajdúka Vélje« se mi zdi stilno enotno in kompozitorsko najbolj posrečena forma. Iz primitivnega, toda originalnega motiva, ki sam po sebi ne nudi avtorju skoraj nobene možnosti tematične obdelave, je avtor s pomočjo dveh originalno zamišljenih kontrapunktično uporabljenih ostinatnih motivov (motiv guslarja in pohoda junakov) ter z uporabo skupinske dinamike, zaporedno vstopajočih organičnih skupin ustvaril obliko, doslej neznan slovenske junaške pesmi. Zmiselno je okrajšal prvotni tekst in dal snovi pravo epično širino. Značilen je za avtorja še posebej podarek geotropičnega momenta, ki je Belokrajincu lasten. Pesem je zasidrana v misli: »Ne puščajte méne v óvi čérni gori, neg me ví peljájte v óno rávno polje, k svétlemu Jiváno.« Kakor, da je ta junaški vzklík prikipel iz one krvi prepojene zemlje, da v nji zamre. Vsekakor mojstrija velikega formata, ki zahteva od izvajalca silne tehnične napetosti in mogočne izraznosti.

Edinstven primer v naši glasbeni literaturi je koleda »Na Ivanje« (št. 9). Znamenita kot najstarejši ohranjeni zapisek, značilna kot prastara usedlina (kres), nudi v avtorjevi formi izredno redok primer koralne obdelave v profani muziki. Zelo

posrečena zamisel kontrapunkta, guslarja s koralno diafonijo bi bil nekaj primer restavracije arhaične heterofonije. Čeravno je na videz priredba te vrste lahko izvedljiva zaradi primitivne uporabe sredstev, je vendar stilno silno težavna, da jo bodo zmogli le najboljši zbori. Predstavnost in izraznost te vrste sloga je dandanašnjemu pevcu pravcata terra incognita. Zanimivo je dejstvo, da to koledo Belokranjci sicer poredko, vendar še pojo.

Avtor je doumel situacijo, napetost predloženih motivov in izoblikoval formo slehernemu sujetu primerno. Njegov izraz je pristna belokrajinska govorica, muzikalni dialekt, ki ga Slovincem doslej še ni nihče tako čisto govoril. Avtorjevi dosegljaji v teh prvencih nam budé nado na delo velikih konceptov. Kar se pričujoče edicije same tiče, ugotavljam, da je zbirka pri Slovincih še nepoznanega stila, eminentnega pomena v naši sodobni revni zborni literaturi. Za reklamacijo naše glasbe in kontakt s tujino je edicija donesek odličnega pomena. Akademski pevski zbor naj seznani z edicijo jugoslovanske glasbenike in opozori na njo zlasti Čeha. Izsledki so dalje važni za slovensko etnografijo kakor tudi za kulturno zgodovino Slovencev vobče. Avtor je usvaril s svojim delom občuten prelom med harmonizacijami starejše šole (Fürster, Hubad, Dev, Adamič starejši) in intencijami, ki jih stavi, ali bi jih morala v tem oziru postaviti novejša šola. Novo spoznanje zahteva poglobitve v zgodovinski, t. j. strogo etnološki in stilni studij folklorne, kar edino zamore ustvariti Slovincem lastni glasbeni jezik. Spričo revnega kozmopolitskega eklekticizma, za katerega se ogreva del naših modernih skladateljev, bi bil naslon na realne ugotovitve lastne folklorne mnogo rentabilnejši in to ne zgolj v vokalni, marveč tudi v instrumentalni glasbi. Naš etnografski oddelek bi moral nadaljevati pot, katero je smelo začrtal genij prerano umrlega etnologa St. Vurnika, kakor dela v tej smeri B. Širola med Hrvati. Tesen kontakt etnološkega instituta z mladimi kompozitorji bi rodil bogat sad. — Edicija je v prodaji Akademskega pevskega zbora, kateremu želimo, da jo spravi čimprej v svet, saj je dovolj pomembna, in še tudi iz razlogov težkih bremen, ki si jih ta korpus naše akademske mladine nalaga. Kakor čujemo, se bodo pesmi pričujoče edicije pele na koncertu APZ v začetku maja, na kar opozarjam čitatelje, saj bo značil zopet nov, s trudom priborjeni mejnik v razvoju naše vokalne glasbe.

A. S.

spreobračanja. Toda Bog nas varuj takih spreobrnjenec! Ako bodo napravili dušni pastirji svoje, to je, da se bodo otresli vseh teh političnih spekulacij in prikazali s svojim delom in s svojim lasnim zgledom resničnega Kristusa, potem bo zlo manjše, drugače bodo pa ti spreobrnjeneci še bolj sovražili katoliško vero.

Kršćanstvo, katolicizem je duhovna sila. Zajeti mora srca in duše. Zato mu je kot takemu surova sila tuja. Kristus je Petru dal sam koreniti pouk. Zato se mora orestiti vseh sil, ki bi hotele z njim spekulirati. Najhuje je, če se kaj dela v imenu krščanstva, pa ni krščansko. Mnogi pričajo o ocenjevanju krščanstva po takih pojavih, zato postajajo do njega nezaupljive, končno odpadajo. Niso mogle videti resničnega Kristusa. Le tako krščanstvo, odnosno katoličanstvo more ogreti ljudi in zmagati. Katolištvo, ki ga prikazuje Dollfuss avstrijskemu ljudstvu in javnosti, pa je le katoliško ličafajstvo ali ličafajsko katolištvo in nima z resničnim katolicizmom prav nobene zveze.

NAŠIM NAROČNIKOM!

Tej številki smo priložili poštne položnice. Poslužite se jih vsi, ki ste z naročnino v zaostanku! Prihranite nam osebne opomine! Komur je za list in za stvar, ki jo zastopa, naj se spomni svoje dolžnosti. Zgolj od simpatij naših somišljenikov list ne more živeti. Od vseh zavednih Slovencev pričakujemo, da ga dejansko podprejo.

Uprava.

OPAZOVALEC

Davčnih izkaznic za hišne uslužbence ni v slovenskem jeziku,

čeprav je treba uslužbenski davek zanje plačevati že od marca oz. aprila t. l. s takimi izkaznicami in ne več s koleki. V Slovenijo so bile poslane le »poreske karte za kučnu poslugu«, ki so tiskane najprej v cirilici in nato po hrvaško v latinici, brez vsakega slovenskega besedila in slovenske besede. Takih kart bodo le samo Ljubljanci morali kupiti gotovo kakih 5000 ali pa še več in vsi Slovenci mogoče kakih 50.000. Vsaka taka karta stane 52 dinarjev, 50 dinarjev za davek, 2 dinarja pa za tiskarske stroške. Gotovo bi se iz-

plačalo natisniti te davčne izkaznice tudi v slovenskem jeziku, ki je državni in uradni jezik prav tako kot srbsčina in hrvaščina, ker bo Slovenija plačala samo za natis teh izkaznic po našem računu kakih 100.000 dinarjev, čeprav je besedila le samo celih 19 vrst. Več prizadetih se je obrnilo na finančnega ministra.

Kaj pravi „šofer“ k nemškim podporam

Pod tem naslovom beremo v »Akademskem glasu« tole pismo, ki je od naslova do podpisa znak časa in okolja, v katerem živimo:

Ljubljana, 5. aprila 1934.

V 11. št. »Akad. Glasu« berem, da namerava nemška vlada za jesen razpisati 80 štipendij za jugoslovanske dijake, ki bi hoteli študirati na nemških univerzah in da bomo v kratkem izvedeli pogoje za podelitev.

Usojam se Vas obvestiti, da je prve dni marca rekel hitlerjevski prosvetni minister delegatu nemških narodno-socialističnih dijakov iz Češkoslovaške tole: Prvi pogoj, ki se pa češkoslovaški vladi ne pove, je, da so dotični čl. akademiki Nemci po rodu in narodni socialisti po mišljenju. Če bi se takih premalo javilo, bi prišli v poštev tudi drugi nacionalno misleči nemški študenti iz Češkoslovaške. Na Čehe (Slovane) pa ne reflektiramo. Isto velja brez dvoma tudi za študente iz Jugoslavije. Podelile se bodo štipendije Nemcem iz spodnje Štajerske in iz slavne »vojvodine Kočevske«, iz Banata in sploh iz pokrajin, ki so bile pod krono sv. Štefana. Če bo dosti Nemcev, bodo imeli prednost hitlerjevsko orientirani. Če bo pa premalo nemških prosilcev, se bodo upoštevali Arnavti (Albanci) s Kosovega in Madžari protestantske vere. To sem zvedel v Karlovih varih. Resničnost mojih besed boste spoznali v jeseni.

Ivan Košir, ex-človek, bivši jurist, zdaj šofer.

Težko vzgojilivi otroci

Društvo »Šola in dom« v Ljubljani je priredilo v sredo, 18. t. m. na učiteljskem predavanju gospodične Milice Stupanove, vadniške učiteljice iz Maribora: »O težko vzgojljivem otroku.«

V enournem govoru je podala toliko, vzpodbudnih misli o vzgoji »vzornih« in »slabih« otrok, da bi bilo prav, ako bi jo bili slišali vsi tisti, ki se mučijo z vzgojo mladine, starši in učitelji.

Svoje misli je opirala na novejšo dušeslovno in vzgojeslovno izsledke in struje, predvsem na

slovenski, jugoslovanski in slovanski umetniki. V ta namen naj se takoj osnuje komite za zbiranje nekakega »narodnega sklada«. Jaz sem Tratnikov predlog podkrepil z navedbo enakega stremljenja goriških emigrantov. V bolnici sem namreč zvedel od nekega bolnika, ranjenega letalskega oficirja I. Vrtočca, da propagira skladatelj Kogoj zgradbo novega svetišča na Sv. Gori z mavzolejem za narodne borce.

Živahni, neobvezni, samo medsebojni informaciji namenjeni razgovor brez vsakega sklepanja in glasovanja se je potem nadaljeval pri skromni večerji. Za slovo sem pozdravil drage goste z napitnico, v kateri sem poudarjal conditio sine qua non: složno sodelovanje in koncentracijo vseh razpoložljivih sil z izključitvijo političnih in individualnih tendenc. Ponovil sem svoj stavek iz Bergsona o resnici kot melodiji vseh zvonov. Naposled sem dvignil z belokranjsko šegavostjo kozarec evička:

Poglejte gospodje, kaj so C, H in O sami na sebi ločeni? Ako se pa združijo z neločljivo, enotno kemično spojino C₂H₆O v našem preljubem evičku, čutite vsi, s kako silo in energijo prešinja ves človeški organizem.

Prijateljsko harmonijo večera je motila samo neka razposajena razigranost pesnika Otona Zupančiča. Ves čas se je krčevito krobotal in prekinjal govornike z medklicami, ki so bili vse drugo prej nego duhoviti in gostoljubni. Tako je med besedami dr. I. Cankarja o ljudski banki prešerno zaklical:

»Imenitno, postanem še bankir. Imenitno, slovenski poet — bankir!«

Med Finžgarjevim pripovedovanjem o šentviški zvonarni se je šalil in začel zase žgoleti znano popevko:

»Sv. Konstantin je zvončke ulil ... Pomislite, še zvončke bom ulival!«

Naravnost bučno pa se je zakrohotal ob predlogu g. Tratnika o zidanju katedrale:

»Imenitno, na stara leta me še inštalirajo za korarja in razstavijo v slovenskem panteonu!«

Ves večer je potem ponavljajl neokusne dvotipe o bankirju, o zvončkih sv. Konstantina, o korarju in panteonu. Gosta Jakopič in Tratnik sta bila tako užaljena, da sta ga drugi dan obiskala na magistratu in zahtevala pojasnila. Tudi meni se je protivilo to notranje nasprotje med neresnim norčavim nastopom in pompoznim povabilom, ki ga je pokrenil in na prvem mestu podpisal baš Zupančič sam. Odurne sence so mi vstale v spo-

Adlerjevo individualno psihologijo, dalje na psihoanalizo, behaviorizem (znanost o duševnih refleksih) in nauk o dednosti.

Nauk o dednosti nam vsaj deloma pojasnuje, kako je to, da so nekateri nagnjeni k tatvini, laži in k hibam v delovanju telesnih organov, kakor: bruhanju, močenju postelje itd. Vse te napake so že deloma prirojene kot nagnjenja, da se razvijejo radi neprimerne vzgoje, ki vzbujajo v otroku odpor proti okolici v navedenih dejanjih.

Prizadevanje po uveljavljanju je pri vsakem poedincu najmočnejša gonilna sila za vse duševno in telesno delovanje. Pri telesno in duševno normalno razvitem človeku ne pride to prizadevanje toliko do izraza, močnejše pa se javlja pri otrocih in odraslih, ki imajo kako telesno hibo, da jo hočejo s potenciranim delovanjem na tem ali drugem področju izravnati; zato kažejo večkrat neko mržnjo proti vsem, ki so normalni. Mržnja se stopnjuje v nekaterih primerih do sovraštva člo-

Širite, naročajte
in priporočajte
tednik

„SLOVENIJA“

Zgodba o zamujeni priliki

V začetku leta 1818. so sprožili nekateri slovenski kulturni delavci misel, da bi se organizirali in tako mogli v trenutku narodove usode »povedati besedo, ki jo narekuje volja naroda«. V svoji zanimivi knjižici »Človek in zdravnik«, na katero smo bralce že opozorili, nam pripoveduje dr. Franc Dergane, kako se je delo zasnovalo in zakaj do uresničenja ni prišlo. Če prebira človek Derganovo povest o tej stvari, mu prihajajo same od sebe na misel neštete prilike, ki smo jih Slovenci že imeli, ki smo jih pa v svoji neodločnosti, malodušnosti, omahljivosti in neki samopodpadljivi dvomnosti še vselej zamudili. Ali naj jih zamujamo tudi še poslej? Ali naj tudi za bodočnost velja globoka resnica Cankarjevega spoznanja o vsestranskem pomanjkanju naše volje uveljaviti se: »Karkoli se je rodilo pri nas kaj velikega, je umrlo smešno smrt. Krpan je premagal Brdavska in postal patentiran kontrabant.«

In v tej dvomnosti in v tem posmehu se je potopilo že toliko lepih misli in načrtov.

Dr. Dergane pripoveduje, kako je dal urednik »Ljubljanskega Zvona« Oton Zupančič pobudo, kako se je po razgovoru z akademskim slikarjem Fr. Tratnikom vršil pri njem sestanek in kako — je vse skupaj padlo v vodo:

... In res dne 1. marca 1918. zvečer je privedel g. Tratnik k meni sledeče gospode: dr. Iz. Cankarja, F. S. Finžgarja, Riharda Jakopiča in Otona Zupančiča, tako da nas je bilo s Tratnikom in z menoj vred šestero.

Jaz sem zbranim gospodom še enkrat predložil in prečital razmnoženi koncept Akademije kot pozitivno osnovo nadaljnjega razgovora. Vsi navzoči so kar najtopleje pozdravili iniciativo našega najslavnejšega, sodobnega pesnika, g. Otona Zupančiča, in razvila se je živahna, neprisiljena debata. Splošno se je poudarjal pogoj finančne fundacije. Kje in kako bi se dobili finančni viri? Dr. I. Cankar je menil, da bi bilo treba osnovati kako »ljudsko banko« na najširši podlagi. Jaz sem navedel podobno težnjo učiteljske organizacije, ki namerja ustanoviti lastno, kulturno finalno banko. Priporočal sem sodelovanje in enoten nastop. Tudi jaz bi rad prispeval večjo vsoto. G. Finžgar je sprožil aktualno vprašanje zvonarne, ker je vojska pobrala večino zvonov iz naših stolpov. Pripovedoval je za primer, kako preprosto pripravljajo v Št. Vidu lastno zvonarno, kar na nekem vrhu. Nazadnje je opozoril g. Tratnik na našo dolžnost, da se spomnimo tudi božanstva, ki nam naklanja zmago in državno svobodo. V zahvalo naj bi se sezidala v Novi Ljubljani za Sv. Krištofom katedrala sv. Cirila in Metoda, pri zgradbi naj bi sodelovali samo

minu, nehote sem se namreč spomnil njegove enako lahkomišelnosti razposajenosti l. 1894, s katero je — gotovo nehote! — povzročil neljubo ovadbo »ligašev« proti Ketteju in meni. Po tem burkastem intermezzu pa se nisem več zanimal za usodo Zupančičeve kulturne organizacije.

Priročnik

iz delavske in nameščenske socialnovarstvene zakonodaje. Zbral in uredil Joško Rozman. Izdala in založila Jugoslovanska strokovna zveza v Ljubljani. Str. 111. Cena 10 Din.

Vsaktera stalno se nadaljujoča in spopolnjujoča zakonodaja postane po malem nepravniku nepregledna in zaradi obilice samo deloma enakovrstnih, deloma celo si nasprotujočih določil in pravil nerazumljiva. Saj ima še pravnik z njo dostikrat svoje težave, če je ni skozi zasledoval v vseh njenih nagibih, tembolj, ker mnogokrat ni pililo izvedeno pero pravnik-strokovnjaka njeno besedilo. Zato je prav tisti, ki mu je namenjena, da ga brani in varuje, to je delavec in nameščenec, nemalokrat v zadregi, kaj mu gre v tem ali drugem primeru in kako naj pride do svoje pravice.

Knjiga obravnava socialno zakonodajo v katehitični obliki. Ta oblika daje nekako poročstvo, da jo bo tudi delavec, ki ni imel opraviti s pravnimi knjigami, lahko vzel s pridom v roke. Jezik je preprost, umljiv. Poleg socialne zakonodaje obsega knjiga tudi pouk, kako je delavstvo obdavčeno — seveda morejo biti tu navedeni samo neposredni davki — dalje nekaj osnovnih državno-pravnih vprašanj. Je torej res pravi priročnik za tiste, ki jim je namenjena.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

veške družbe, in ves značaj dobi poteze asocijalnosti.

Posebno težko je vzgajati otroka iz socialno zapostavljenih delov naroda, ki živi v bednih razmerah, v katerih občuti otrok ali mladostnik vso krivičnost sedanjega družbenega reda. Zato je povsem umljivo, da hoče tak človek na neki način izraziti protest proti krivicam. Ta protest se javlja v pogostih prestopkih šolskih in zakonitih predpisov, da pride otrok končno na pot zločinov.

Zločinski otrok je ena skrajnost v vrsti vseh mogočih tipov otrok; druga skrajnost je tako zvani vzorni otrok, pri katerem je tudi vzgoja marsikaj zagrešila.

To so otroci, ki hočejo biti povsod prvi, »štreberji«, ki ne morejo trpeti poleg sebe enakega ali boljšega, temveč hočejo stati vedno izven vrste, in tako se javlja pri njih neko zaničevanje in sovraštvo do součencev in pozneje do soljudi.

V vednem strahu, da ne zaostanejo za drugimi, se mučijo in trudijo preko svojih moči in radi tega se zgodaj živčno izčrpajo in prepadejo. Vsak malenkostni neuspeh jih hudo prizadene, večji pa zlomi.

Propadanje našega kmetijstva v Julijski Krajini

G. Edvard Dolenc, graščak v Orehku pri Postojni, ki poseduje približno 100 ha zemlje, je to razdelil na dva dela. Poklical je dve furlanski družini, obstoječi vsake iz 11., oziroma 12 delovnih moči, ter izročil vsaki polovico svojega zemljišča v obdelovanje po sistemu, ki je v rabi v Italiji. Res je, da preti gospodarski polom vsem, zlasti večjim posestnikom, zaradi previsokih davkov na eni, in nizkih cenah poljskih ridelkov — zlasti sena —

na drugi strani, vendar na ta način se položaj ne bo zboljšal.

V postojnskem okolišu je glavni pridelek seno, ki je dajal malim, srednjim, zlasti pa velikim kmetom največ dohodka. Prodajali so od prevrata pa do 1. 1930 metrski stot sena po 30—70 lir. Od tega leta pa je cena senu čimdalje bolj padala tako, da so lanske pridelek prodajali komaj po 5, najboljši seno pa po 7 do 9 lir za stot (to je v naši valuti do 20—40 Din). Tako, da se velikim posestnikom, kateri morajo za obdelovanje polja najeti moči, več ne izplača košnja sena, kajti košenje, sušenje in spravljanje sena jih, kljub nizkim mezdnam poljskih delavcev, stane toliko, kolikor dobijo za seno, včasih celo več. Kot vsak drugi poljski pridelek, tako je tudi pridelovanje sena deficitno, in ga mali in veliki posestniki krijejo s tem, da se zadolžujejo. Posledica zadolževanja so čimdalje številnejše dražbe in se, zlasti velika posestva, prodajajo za četrtinsko vrednost.

Veliko je že primerov, da so veleposestniki prišli naravnost na ceste. Zgodilo se je celo, da je eden izmed veleposestnikov v Reški dolini, ko je uvidel, da ne zmore več bremen, neko noč izginil in pustil vso skrb na ramenih svoje že stare matere; o njem pa ni glasu že nad leto dni.

Tako propadajo naša posestva. Naši gospodarji iščejo izhoda in opore na vse strani, graščak Dolenc pa v naseljevanju kolonov. »Istra.«

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno borbo hoče voditi proti vsakemu slepomišljenju v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Generali

Spominska književnost vodilnih udeležencev svetovne vojne je že zelo narastla in narašča še vedno. Večinoma si stavijo ti pisci za nalogo, opisovati svoje osebne vtiske, če pa se boje, da bi jim zgodovina naprtila kaj krivde pri tej ali drugi nerodnosti ali porazu, pa seve skušajo postaviti svoje lastno delovanje in delovanje svojih političnih prijateljev v kar najugodnejšo svetlobo. Neugodnih dejstev, ki bi utegnili zatemniti lastno imenitnost, ali slavo njihove politike in domovine, ne pripovedujejo radi.

V precejšnji meri tvorijo izjeme v tem oziru poleg Masaryka in Clemenceauja nekateri angleški državniki, zlasti Winston Churchill in David Lloyd George. Prvi je izdal svoje spomine pred nekaj leti, drugi lansko leto. Gotovo, tudi vsak izmed njih hoče poudariti najprej lastno razboritost in obsoditi tujo nerodnost. A ne glede na vse to pripovedujeta toliko novega, odkrivata z veliko brezobzirnostjo toliko trhlina lastne domovine in lastnih ljudi, da de dobro človeku, ki mora poslušati dan za dnem, kako v nacionalistični misli prerogjeni narodi nimajo nobenih pomanjkljivosti in nobenih hib, ampak so od »vodnika« pa doli do zadnjega vrlega, pogumnega pripadnika zgolj utelešena popolnost. Čeprav ta vrlina ne obstaja v drugem, nego v vztrajnem kimanju, in pogum v zavesti, da je s tem kimanjem spravil lastno pomanjkljivost na varno pred raznimi nevšečnostmi tega »nacionalnega« življenja.

Mi seveda nimamo prostora, da bi pripovedovali o celotni vsebini teh spominov, ki obsegajo nekaj tisoč strani. Priobčili bomo le nekaj malega opazovanj iz njihovih spominov, ki se tičejo strateškega vodstva zaveznikov zoper osrednje države. To pa zato, ker je razvoj dogodkov pokazal po eni strani popolno resničnost piščevih predlogov in pomislekov, po drugi nam pa dokazuje, kako je nerodno in malo premišljeno vodstvo ne samo zavleklo vojno za kakšne dve leti, ampak tudi povzročilo milijone človeških žrtev.

Ze doslej smo vedeli vsi, da so bili generali v politiki po večini prava nesreča za narode, pri katerih so si mogli dobiti kaj politične veljave. V večinih državljanskih vojnah razrvana Južna Amerika, pa tudi nekatere evropske države, so nam najboljši dokaz zato. Sicer je pa treba vzeti kar kakšen politično-gospodarski zemljepis v roke, in videli bomo, da je blaginja in napredek narodov v nasprotnem razmerju s številom generalov in vojaško vzgojenih mož, ki odločilno vplivajo na njihovo usodo.

To je, kakor rečeno, splošno znano, in komaj bi kazalo zaradi tega zgubljati besede. Ali svetovna vojna je pokazala še nekaj popolnoma drugega: da so namreč ti generali in strategji odrekli tudi v najbolj svojskem področju: v vodstvu vojaških podjetij, v strategiji. Samo usodnim napakam antantnih generalov se lahko zahvalijo Nemci, da ni bil njihov pohod že davno prej ustavljen, njihove vojske že davno prej premagane in vržene nazaj.

In te napake so se začele takoj ob prvih začetkih vojne. Lord Kitchener, angleški vojni minister, je šel avgusta 1914 v Francijo posvetovat se z generalom Joffreom, francoskim glavnim zapo-

vednikom, in je o tem poročal v seji angleške vlade. George piše o tem poročilu:

»Kitchener nam je ... razkril Joffreove načrte. Francoski glavni zapovednik ni bil mnenja, da bodo korakali Nemci skozi srednje in zahodne pokrajine Belgije, ker so tam ceste za nič in popolnoma nepripravne za prevažanje velikih čet z vozovi in topništvo. ... Kitchener nam je dejal, da ima Joffreovo naziranje o nemškem opravnem črtežu za popolnoma napačno. Je trdno prepričan, da bodo Nemci korakali po vseh enajstih cestah, ki vodijo proti meji, in da se bodo potrudili, da obidejo zavezniške čete na mnogo bolj severno ležeči točki, kakor to domneva Joffre ...«

Tako se je tudi zgodilo. Nemci so obšli francosko vojsko, zlahka premagali njeno desno krilo, in če bi se ne bili Francozi zavedli zadnji hip, bi bil Pariz padel takoj v začetku vojne v nemške roke prav tako kakor Bruselj.

O lastnem vojnem ministrstvu ne sodi George nič bolje:

»K nesreči je bilo ovirano vojno ministrstvo v vseh svojih odlokih po nekakšni tradicionalni reakcionarnosti. Njegova politika je obstajala menda vedno v tem, da se ni pripravljalo za prihodnjo vojno, ampak za zadnjo in predzadnjo. Ko se je začela burska vojna, smo si jo zamišljali še kot krimsko vojno, in svetovna vojna je iznenadila naše strokovnjake, kako so pripravljali svoje načrte za prihodnjo vojno po pogojih za bitko ob Almi, kolikor niso bili ti pogoji spremenjeni po skušnjah na afriškem Veldtu. Na žalost so se spominjali vedno samo naukov, ki bi jih naj bili raje pozabili, ker se niso dali uporabljati, in pozabljali so na vsa izkustva, ki bi jih naj bili izkoriščali, ker bi jim dale slutnje o načrtih bodočega vojskovanja ... Kar manjka vojaški domišljiji na gibčnosti, izravnuje z dobrim spominom.«

Iz zgodovine svetovne vojne je znano, da sta bili v vrhovnem vodstvu antante dve struji: ena, ki je hotela na vsak način izsiliti zmago na ozki zahodni fronti naproti dobro utrjenim in zakopanim Nemcem, druga, ki se je zavedala, da je treba iskati odločitve na tisoč kilometrov dolgi vzhodni fronti, najslabši strani osrednjih sil. Tam bi s takojšnjim odločilnim nastopom ne samo rešili Srbijo, ampak prisilili tudi Bolgare in Grke, da grejo z njimi, in hkratu oborožili Rusijo, ki se je takrat vojskovala z osrednjimi državami malone s prostimi rokami. Na ta način bi stalo proti osrednjim državam samo na Balkanu leta 1915. do poldrugi milijon mož, Rusom, preskrbljenim s težkim topništvom in strelivom, bi se ne bilo treba umikati, in vojna bi bila že leta 1916 končana. Prvo strujo sta predstavljala zlasti glavna zapovednika francoske in angleške vojske na zahodni fronti, Joffre in Haig, ki sta na način specialistov gledala in videla zgolj fronto pred seboj, druga, ki so jo zastopali med drugimi Poincaré, Briand, Churchill, George, razen tega pa tudi stari francoski general Gallieni, ki je največ pripomogel do zmage ob Marni, pa kljub temu — ali prav zaradi tega? — ni imel odločilne besede. George opisuje zelo nazorno, kaj ga je privedlo, da je zavrgel vso uradno strategijo:

»Zakaj se je sploh moral baviti z vojnimi vprašanji civilist, ki jih ni nikoli študiral? Zakaj ni

MALI ZAPISKI

Prepovedan časopis.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo razširjati št. 6 mesečnika »Penzioner«, ki izhaja v Zagrebu.

Kolkovani računi.

O tem novem davku piše »Trgovski list«:

»Imamo vendar že toliko vrst davka, da je vsak nov način obdačenja blaga odveč. Imamo skupni in splošni davek, imamo trošarino in uvoznino, da je že po teh davkih obdačen vsak predmet, ki je v trgovini. Ali ni bolj umestno, če se kratko in malo zviša odstotek že obstoječega davka, kakor pa, da se uvaja nov davek, ki samo komplicira poslovanje v trgovinah! Saj se vendar ve, koliko je državi potrebnih novih dohodkov, a tudi koliko donaja vsak davek, da je čisto lahko doseči s primernim povišanjem obstoječih davkov oni finančni efekt, ki je potreben.

Davek je nadalje dober le, če je pravičen. Ne more pa se to reči o davku, ki bolj obremenjuje detajlista ko grosista. Ni vendar vseeno, če plača kdo od blaga, ki je vredno 10.000 Din, isti davek, kakor ga plača od blaga, ki je vredno le 100 Din.«

»Slovenija« hoče delati za koncentracijo vseh naših duhovnih, moralnih in političnih sil v borbi za trajne pogoje našega svobodnega življenja kot narod (kot kulturno-zgodovinska individualnost). V tem zmislu bo posebno poudarjalo to, kar vse zavedne rojake družijo, ne da bi hotela s tem zanižati diferenciacijo duhov, v kolikor je utemeljena v dejansko obstoječi ločitvi duhovnih, socialnih in gospodarskih interesov. Kdor te težnje odobrava, ga vabimo v krog naših rednih naročnikov.

Urednik in izdajatelj Drago Kornhauser v Ljubljani.

mogel prepustiti te strani vojnega vprašanja ljudem, ki so posvetili takemu vprašanju vse življenje? Moj odgovor ... je, ker je v razvoju stvari opazil lahko najbolj neizvedeni, da so bili vojskaki pravi šušmarji v svojem rokodelstvu. Vojskovodstvo zaveznikov na zahodu se je skazalo kot krvava zmota, ki bi nam bila kmalu prinesla popoln poraz. Ko se je načrt ponesečel, se ni mogel nihče za kaj pametnega odločiti. Sklep Nemcev, da se vkepljejo, je naše generale popolnoma zbegal. Ni jim prišlo nič boljšega na misel, kot žrtvovati milijone ljudi v brezupnih naporih, predreti nemško fronto. In pri tem niso prav nič pomislili, kakšna tehnična sredstva so potrebna, če naj se tak načrt izvede, in prav tako niso resno in sistematično razmišljali o tem, kako bi preskrbeli svoje vojske z aparatom, ki bi bil potreben za uresničbo njihovih meglenih in prismojenih načrtov.

Kako prismojene so bile njihove misli v tej razvojni stopnji vojne, ugotovimo lahko, če bremo bridko povest o neumnih napadih, ki so pošiljali cela leta cvet angleške in francoske mladine proti cevem spretno skritih in dobro zavarovanih strojnici, in jo dali pomoriti v brezkoristnih naporih.

Bolj razločno je res težko govoriti. In bolj po pravici tudi! Kajti danes vemo, da vsi tisti napadi in žrtve res niso imeli nobenega pomena, še velike nemške ofenzive spomladi 1918. leta niso mogli preprečiti.

Najbolj žalostno poglavje cele svetovne vojne je brez dvoma ruska vojna. Vsa predvojna Rusija, kolikor je imela kaj govoriti in odločati, je tičala v generalskih uniformah, začeni pri carju. Veliki knezi so imeli seveda že v zibelko položene generalske čine, in z malimi izjemami so te čine mogli doseči zgolj ljubljenci velikih knezov in pridvornega lizunstva. Ti ljudje so imeli vrhovno nadzorstvo nad vojsko, sposobnejšim in uspešnejšim generalom niso hoteli pošiljati vojsčakov in streliva iz ljubosumnosti in da ne bi postavili preveč slavni ter tako ogražali v ljudski zavesti nezmotljivosti kamarile. Najvažnejši oddelek, topniški, je vodil seveda veliki knez Sergej, ki ni o njem prav nič razumel. In tako je prišlo, da so Rusi že jeseni 1914. leta izčrpali svoje zaloge, da spomladi 1915. leta niso imeli skoraj nič težkega topništva, mnogo premalo pušk, le malo patron za te puške, skoraj nič granat za poljsko topništvo.

Sicer je pa začelo primanjkovati streliva prav v začetku vojne še pred bitko pri mazuških jezirih, kakor to nazorno opisuje nemški pisatelj Kürenberg v svoji razpravi »Do tule in ne dalje«. General Danilov od glavnega stožera je zaradi tega priporočal, naj bi sprejeli ponudbo ameriške tvrdke Morgan & Co. za dobavljanje streliva. Brat glavnega zapovednika ruske vojske veliki knez Peter Nikolajevič pa je menil: »Raje ne bomo imeli opravkov z Ameriko. Kaj nas briga ta dežela, kjer je vsaka hiša kakor iz škatljice vzeta in kjer nima noben prebivalec prednikov.«

Milijoni Rusov so plačali z življenjem in zdravjem to nenaklonjenost velikih knezov do plebejskega streliva. Če se je potem rusko ljudstvo maščevalo nad njimi — ali je še kdo, ki se čudi?

(Dalje prih.)